

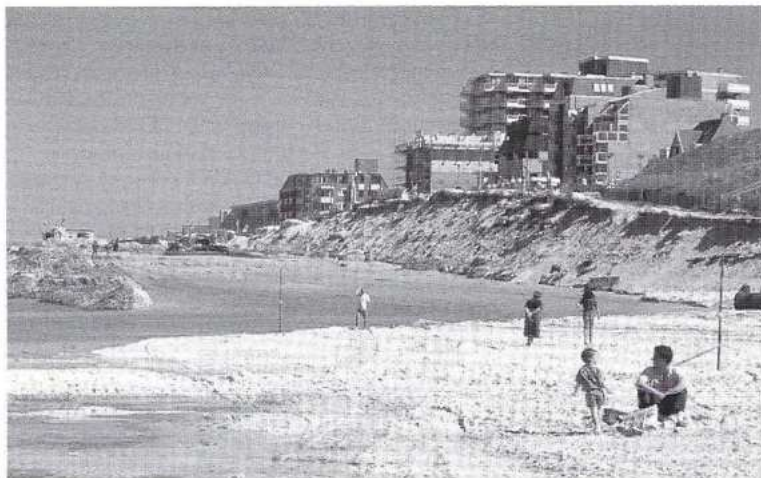
Kustbalans 1995

ROELAND HILLEN & ROB BEENTJES

Medio april 1996 heeft minister Jorritsma van Verkeer en Waterstaat de tweede kustnota, *Kustbalans 1995*, aangeboden aan de Tweede Kamer. In de nota wordt geconcludeerd dat de in 1990 gemaakte keuze voor dynamisch handhaven d.m.v. zandsuppleties zal worden voortgezet. Er komen echter ontwikkelingen op de kust af die belangrijke gevolgen voor de uitvoering van dynamisch handhaven hebben: versnelde stijging van de zeespiegel, toenemende zandverliezen op dieper water, meer bebouwing in de kustzone en plannen voor kustuitbreidingen.

Om de verschillende functies van duin en strand in hun onderlinge samenhang tot hun recht te laten komen, is een meer geïntegreerd kustbeheer gewenst. Hierbij past ook de keuze voor een brede waterkeringszone in brede duingebieden. De Nederlandse kust is dynamisch en grillig. Ieder jaargetijde toont zij een ander gezicht. Juist daarvoor voelen veel mensen zich aangetrokken tot het strand en de duinen. De kust is ook afwisselend. Het Deltagebied, de Hollandse kust en de Waddeneilanden hebben elk hun eigen karakter, zowel wat betreft vorm als gebruiksfuncties. De kustlijn van Nederland ligt niet vast. De afgelopen eeuwen is de grens tussen land en water steeds van plaats veranderd. Op sommige locaties is sprake van kustlijnachteruitgang, op andere plaatsen van aangroei. Kusterosie heeft in het verleden tot verlies van waardevolle gebieden geleid. Dit stuitte steeds meer op maatschappelijke bezwaren. Daarom hebben regering en parlement in 1990 gekozen voor het "dynamisch handhaven" van de kustlijn. De doelstelling van dynamisch handhaven is tweeledig: duurzaam handhaven van de veiligheid tegen overstroming en duurzaam behoud van functies en waarden in duingebieden. Voor de duinenkust betekent dit dat de kustlijnachteruitgang tot staan gebracht wordt, maar dan wel op zo'n manier dat de dynamiek van de kust (het vrije spel van zand, water en wind) zoveel mogelijk intact blijft.

Zware stormen hebben bij Egmond aan Zee in het verleden gevaarlijke situaties veroorzaakt (foto: Kees Wijgh).

Vijf jaar Dynamisch Handhaven

In "Kustbalans 1995" wordt de balans van vijf jaar dynamisch handhaven opgemaakt. Uit de evaluatie blijkt, dat het vrijwel overal is gelukt om de kustlijn te handhaven. Structureel verlies van strand en duin is tot staan gebracht. De zandverliezen in de ondiepe kustzone kunnen worden gecompenseerd door regelmatig zand vanuit de diepere zee op het strand aan te brengen (zandsuppleties). De keuze voor zandsuppletie als belangrijkste methode van kustverdediging wordt in de praktijk bevestigd. In de periode 1991-1995 is ruim 30 miljoen m³ zand gesuppleerd en zijn enkele "harde" kustverdedigingswerken aangelegd, o.a. de dam bij Eierland. Uit haalbaarheidstudies is gebleken dat dergelijke harde werken slechts in uitzonderingsgevallen lonend zijn.

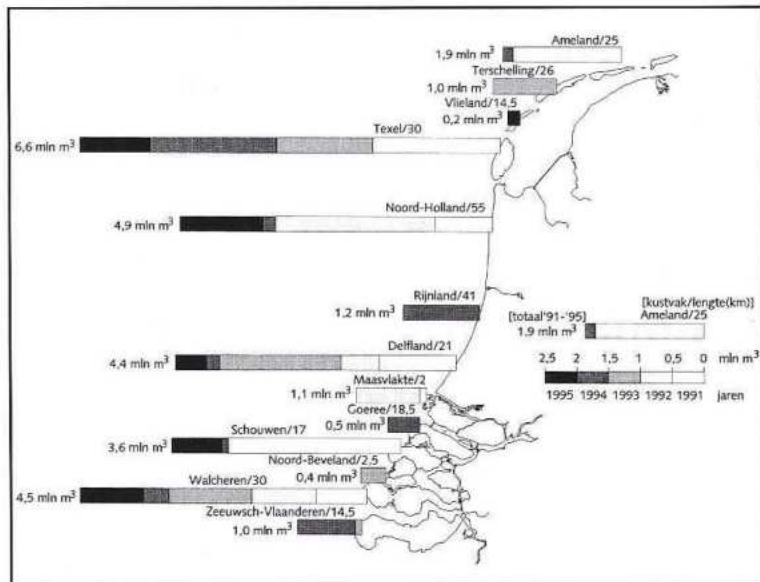
In brede duingebieden schept dynamisch handhaven goede mogelijkheden voor herstel en ontwikkeling van natuurlijke processen. Er kan, op relatief eenvoudige wijze, aanzienlijke winst voor natuur en landschap worden geboekt. Bijvoorbeeld door het onderhoud aan de zeereep te extensiveren, waardoor verstuuving weer een kans krijgt. Toch moet worden geconstateerd dat herstel en ontwikkeling van de natuurlijke dynamiek in de zeereep maar langzaam op gang is gekomen. Slechts op enkele kustvakken is het onderhoud aan de zeereep verminderd. Dit geldt bijvoorbeeld voor delen van de Waddeneilanden, en voor enkele locaties op de Rijnlandse kust en de Koppen van Schouwen en Goeree.

In de Kustbalans is een actiepoint opgenomen om op meer plaatsen de natuurlijke dynamiek in de zeereep te versterken. Dat lijkt haalbaar, want de afgelopen jaren is een verschuiving in het denken (ook bij waterkeringbeheerders) op gang gekomen. Een extensief beheer hoeft in brede duingebieden niet ten koste te gaan van het waterkerend vermogen.

In vervolg op de ecosysteemvisie "Duinen voor de Wind" hebben de Stichting Duinbehoud en bureau Duin+Kust onderzocht waar langs de Nederlandse kust de grootste kansen liggen voor herstel van natuurlijke processen. Op veertien locaties blijkt aanzienlijke natuurwinst te kunnen worden behaald, zonder dat de veiligheid van het achterland wordt aangetast. De Raad voor het Natuurbeheer en de Raad voor Verkeer en Waterstaat hebben geadviseerd drie ervan met voorrang te behandelen: Bergen-Schoorl, Bergen-Egmond en Bloemendaal-Kennemerduinen. Het project Bergen-Schoorl (Parnassiavallei e.o.) geldt als pilotproject. Het uitvoeringsplan is vrijwel gereed en de financiering lijkt rond te komen.

Ontwikkelingen

In de Kustbalans wordt geconstateerd dat er belangrijke veranderingen op de kust afkomen. Het klimaat wijzigt en de zeespiegel zal sneller stijgen dan voorheen. Tegelijkertijd daalt de bodem en de zandverliezen in de kustzone, met name op dieper

Figuur 1:
Zandsuppleties per kust-
vak in de periode 1991-
1995. Op Texel is het
meeste gesuppleerd (gem.
44.000 m³/km/jaar).

water, nemen toe. Op veel plaatsen leidt dit tot een versteiling van de kust. De zandverliezen in de kustzone kunnen verder toenemen door menselijke ingrepen, zoals het winnen van grote hoeveelheden zand en aardgas.

De genoemde veranderingen zijn vrijwel onomkeerbaar en tasten de veerkracht van het kuststelsel aan. De kans op schade aan de waterkering, en de daarin gevestigde belangen, neemt daardoor toe en de opties voor toekomstig gebruik worden op voorhand beperkt.

Andere veranderingen in de kustzone, zoals een toename van de bebouwing en diverse plannen voor kustuitbreidingen, moeten in hetzelfde perspectief worden beschouwd. Waar deze veranderingen leiden tot extra kosten voor dynamisch handhaven, of een negatief effect hebben op de veerkracht van het kuststelsel, zal actief naar mogelijkheden voor alternatieven moeten worden gezocht.

Het begrip "veerkracht" vereist een nadere toelichting. Een kuststelsel is van nature robuust en veerkrachtig. Het intact houden van de kust als dynamisch systeem beperkt de kwetsbaarheid ervan. Een natuurlijk kuststelsel kan als het ware meegroeien met veranderingen van buitenaf, bijvoorbeeld een (versnelde) stijging van de zeespiegel. Door allerlei ingrepen heeft de menselijke beooging mogelijkheden beperkt. Grootschalige bebouwing op het strand of de eerste duinregel(s) en kustuit-

breidingen kunnen de veerkracht van de kust verder onder druk zetten.

Bouwplannen

Aan bebouwing op strand en duin zijn per definitie risico's verbonden. De vergelijking met het bouwen in het dal van de onbedijkte Maas dringt zich hier op. Ook vanuit de optiek van bescherming van de natuur- en landschapswaarden van de Ecologische Hoofdstructuur is dergelijke bebouwing ongewenst. De belangen van kustverdediging en natuurbeheer lopen hier parallel. Een gecoördineerde inzet van het beschikbare instrumentarium (o.m. NB-wet, streek/bestemmingsplannen, waterschapskeur) ligt dan ook voor de hand: waterkeringbeheerders en natuurbeheerders als "natuurlijke" bondgenoten.

De beoordeling van de wenselijkheid van kustuitbreidingsplannen (bijv. Maasvlakte-II, Kustlocatie, luchthaven in zee) vereist in de eerste plaats een brede maatschappelijke afweging. Het karakter van de kust kan door de aanleg van nieuw land in zee sterk veranderen. Afhankelijk van de geplande functies kunnen de effecten op natuur, landschap en recreatie ingrijpend zijn. Dit moet onderdeel zijn van de maatschappelijke afweging.

De gevolgen van kustplannen voor de kustverdediging en de uitvoering van dynamisch handhaven kunnen ook ingrijpend zijn en moeten deel uitmaken van een Milieu Effect Rapport. De extra kosten voor het handhaven van de kustlijn komen ten laste van de initiatiefnemer. Onderzocht moet worden hoe verlies aan veerkracht voorkomen danwel gecompenseerd kan worden. Dat betekent dat een maat voor de veerkracht van kustsystemen moet worden ontwikkeld. Dat is dan ook een van de actiepunten uit Kustbalans.

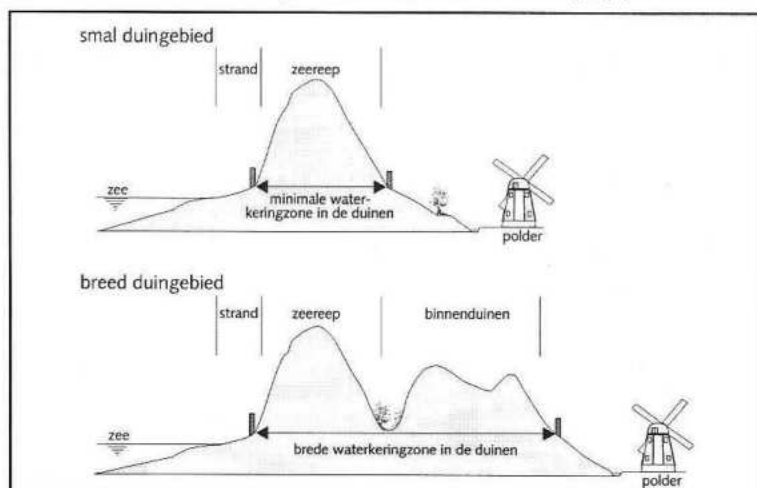
Integratie

Het belang van de Nederlandse kust voor onder meer natuur, recreatie, drinkwatervoorziening en kustverdediging heeft geen nadere toelichting. Om deze verschillende functies in hun onderlinge samenhang goed tot hun recht te laten komen, is een geïntegreerd (en daardoor efficiënt) kustbeheer essentieel. Kansen worden nu vaak niet benut door een krampachtige scheiding tussen gebruiksfuncties. In veel gevallen is een nauwere samenwerking tussen de betrokken overheden en beheerders vereist.

Een strikte scheiding tussen functies in het duingebied is ongewenst. De opdeling van een duingebied in bijvoorbeeld waterkeringszone, natuurzone en drinkwaterzone leidt tot onnatuurlijke, abrupte overgangen in het duinlandschap. Het waar mogelijk definiëren van een brede waterkeringszone, conform de aanbevelingen uit de "Leidraad Zandige Kust" van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW), vergroot de mogelijkheden voor verweving van functies in de duinen en biedt kansen voor versterking van de natuurlijke dynamiek.

Geïntegreerd kustbeheer kan via een gebiedsgerichte aanpak gestalte krijgen. Gebiedsgerichte projecten bieden de mogelijkheid om dynamisch handhaven daadwerkelijk in een breder perspectief te plaatsen, waarbij "maatwerk" op grond van regionale/lokale kwaliteiten mogelijk is. In Kustbalans wordt een aantal gebiedsgerichte projecten ge-

Figuur 2:
In brede duingebieden
verdient het de voorkeur
om een brede waterke-
ringszone vast te stellen,
waardoor meer ruimte
voor andere functies ont-
staat. In smalle duingebie-
den is veelal de volledige
breedte van de duinen no-
dig voor de waterkerings-
functie.

De strandvlakte ten zuiden van de Zuidpier bij IJmuiden (op de foto de oude situatie voor de ontwikkeling van het Kennemerstrand) was één van de weinige plaatsen langs de vastelandskust waar kustaanwas plaatsvond. Enige kilometers zuidelijk tussen restaurant Parnassia en Zandvoort is al decennia lang afslag. Mogelijk ligt dit zand nu ten zuiden van de Zuidpier (foto: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

noemd waaraan de komende jaren invulling zal worden gegeven.

De gebiedsgerichte projecten uit de Kustbalans sluiten deels aan bij bestaande projecten. Bij voorkeur voert de provincie bij de gebiedsgerichte projecten de regie. De uitvoering ervan zal van rijkszijde actief worden ondersteund.

Voor Zeeland worden de projecten West-Zeeuwsch-Vlaanderen (Cadzand-Nieuwvliet) en Schouwen-West uitgewerkt. In Zuid-Holland zijn de Kop van Goeree, de duinen en strandwallen tussen Den Haag en Katwijk en de duinen en strandwallen ten noorden van Noordwijk als voorkeursgebieden aangewezen. In Noord-Holland geldt dit voor het gebied Bergen-Schoorl. Ook de westelijke koppen van Ameland en Terschelling, en de

kansrijke natuurontwikkelingsprojecten Bloemendaal-Kennemerduinen en Bergen-Egmond bieden mogelijkheden voor een gebiedsgerichte aanpak. In de volgende Kustnota (2000) zullen de (eerste) resultaten van de gebiedsgerichte projecten worden geëvalueerd.

Overleg

Het vormgeven van geïntegreerd kustbeheer op regionaal niveau vereist een intensieve samenwerking tussen de betrokken overheden en beheerders. Met een gebiedsgerichte aanpak krijgen raakvlakken tussen kustverdediging, natuurontwikkeling, recreatie en ruimtelijke ordening speciale aandacht. De Provinciale Overlegorganen voor de Kustverdediging (POK) leveren een bijdrage aan de gebiedsgerichte projecten en kunnen in enkele gevallen hiervoor zelfs als bestuurlijk platform fungeren.

Een bredere taakinfilling door de POK's vergroot de mogelijkheden voor een integrale benadering van de kustproblematiek. De samenstelling van de POK's kan hiertoe worden aangepast, bijvoorbeeld door vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, (terrein-)beheerders en belangenorganisaties in deze overlegorganen op te nemen. Deze benadering maakt de POK's tot méér dan een specifiek adviesorgaan van de minister van Verkeer en Waterstaat met betrekking tot kustverdediging. De Provinciale Overlegorganen voor de "Kustverdediging" verbreden zich tot Provinciale Overlegorganen voor de "Kust".

drs. R. Hillen en drs.ing. R.A. Beentjes hebben beiden deel uitgemaakt van het projectteam Kustbalans en werken bij respectievelijk de Hoofddirectie van Rijkswaterstaat en bij het ministerie van LNV, Directie Noordwest.

Het huidige restaurant Parnassia staat minstens 50 meter landinwaarts. Vroeger stond dit restaurant ongeveer op de plek waar nu op het strand twee keetjes staan van de reddingsbrigade. Inmiddels ligt het terras al weer jaren direct aan de zee (foto: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

